

Wojda, Jacek

Białystok jako miejsce pielgrzymkowe

Studia Teologiczne 28, 435-452

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JACEK WOJDA

BIAŁYSTOK JAKO MIEJSCE PIELGRZYMKOWE

Treść: Wprowadzenie; I. Ziemia Święta jako cel pielgrzymek; 1. Pielgrzymka do góry Synaj; 2. Egeria w pielgrzymce do Mezopotamii i Konstantynopola; 3. Pielgrzymowanie po Palestynie; II. Białostocki szlak pielgrzymi śladami bł. ks. Michała Sopoćki; 1. Miejsca związane z osobą bł. Michała; 2. Historyczo-teologiczny związek pielgrzymkowej tradycji jerozolimskiej i białostockiej; 3. Liturgia w białostockim sanktuarium Miłosierdzia Bożego; 4. Formy kultu Miłosierdzia Bożego; Zakończenie.

Wprowadzenie

Pierwszym terenem, który odwiedzali chrześcijanie pielgrzymi była Ziemia Święta. Jednym z najstarszych opisów takiej pielgrzymki do miejsc związanych z historią zbawienia dokonującą się w czasach Starego i Nowego Testamentu jest *Itinerarium Egeriae*¹. Jego autorka, pątniczka Egeria, pochodzącej z południowej Galli lub z hiszpańskiej Galicji, w formie listu adresowanego do bliżej nieznanymi kobiet żyjących na sposób zakony, opisała swój trzyletni pobyt w krajach biblijnych². W Jerozolimie Egeria przebywała od Paschy 381 r. do świąt paschalnych w 384 r.³

¹ EGERIA, *Do Ziemi Świętej. Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej IV-VIII w.*, Kraków: WAM 2009; Eteria, *Pielgrzymka do miejsc świętych*, przeł. W. Szoldrski, „PSP” 6 (1970), s. 160-241. *Itinerarium Egeriae* jest drugą relacją z odwiedzin Ziemi Świętej po *Itinerarium Burdigalense* (333r.). Tekst oryginalny i jego tłumaczenie na język francuski zob. Égérie, *Journal de voyage (Itinéraire) et Lettre sur la B^{se} Égérie*, Intro., texte critique, trad., notes, cartes, P. Maraval, Paris 2002, SC 296. W 1884r. G. F. Gamurrini odkrył w Arezzo rękopis dzieła. P. Iwaszkiewicz, *Do Ziemi Świętej. Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej*, Kraków 1996. Starowieyski, *Bibliographia Egeriana*, „Augustianum” 19,2 (1979), s. 298-318. STAROWIEYSKI M., *Itinerarium Egeriae*, „Meander” 2 (1978), s. 93-108; s. 133-145. Zob. E.H. Hunt, *Holy Land Pilgrimage in the Later Roman Empire AD 312-460*, Oxford 1982.

² ÉGÉRIE, *Journal de voyage*, s. 16-27 o tożsamości autora *Itinerarium*. Itin. 3, 8: Illud autem vos volo scire, dominae venerabiles sorores, quia de eo loco ubi stabamus, id est in giro parietas ecclesiae (...). Itin. 5, 8: Quae quidem omnia singulatim scribere satis fuit, quia nec retinere poterant tanta; sed cum leget affectio uestra libros sanctos Moysi, omnia diligentius peruidet, quae ibi facta sunt.

³ P. DEVOS, *La date du voyage d'Égérie*, „Analecta Bollandiana”, 85(1967), s. 165-184.

W tym czasie odwiedziła miejsca związane z życiem i misją Mojżesza, m.in. górę Synaj i pustynię Sur na Synaju, Faran, Clysma, Magdaliem w Egipcie, także ziemię Goszen, Peluzjum, wreszcie górę Nebo, Jerycho i Liwias. Nawiedziła też miejsca związane z historią Hioba, zatem Carneas, i Melchizedeka, więc Salem. Odwiedziła Charan, związany z historią patriarchów oraz Edesę, gdzie apostołował św. Tomasz Apostoł. Stąpała po miejscach uświęconych życiem Jezusa Chrystusa.

Przebywając w Jerozolimie uczestniczyła w życiu liturgicznym tegoż Kościoła. Opisała liturgię sprawowaną w niedziele i dni powszednie. Opisała też świętowanie Epifanii, Ofiarowania Pańskiego, Wielkanocy oraz Wniebowstąpienia Pańskiego i Zesłania Ducha Świętego. Jej zawdzięczamy wiedzę o przeżywaniu Wielkiego Tygodnia, praktykach postnych i instytucji katechumenatu.

Pielgrzymowanie jest wyrazem pobożności wyznawców Chrystusa. Jest wiele sanktuariów, które oni odwiedzają. Na tej liście pojawił się ostatnio Białystok. Stał się on miejscem pielgrzymkowym, gdy 28 września 2008 roku został ogłoszony błogosławionym ks. Michał Sopoćko (ur. 1975). On przeżył w Białymstoku 28 lat swego życia. Na mocy decyzji papieża Benedykta XVI, w tym mieście odbyła się jego beatyfikacja. W Białymstoku są przechowywane relikwie bł. Michała, prezbitera.

W naszym opracowaniu ukazemy Kościół białostocki i jego tożsamość. Ukażemy go, wpisując w kontekst historii Kościoła jerozolimskiego, który swego początku gościł pielgrzymów, pragnących doświadczyć miejsc związanych z Paschą Chrystusa. Pomocą w realizacji tego zamysłu będzie *Itinerarium Egeriae*.

I. Ziemia Święta jako cel pielgrzymek

Celem pielgrzymki Egerii była Ziemia Święta. Tam doświadczała rzeczywistości Kościoła Chrystusowego. Odwiedziła wiele Kościołów lokalnych. Nawiedziła wiele świątyń, które wybudowano w miejscach świętych, zatem związanych z wydarzeniami historii zbawienia, której szczytem było misterium paschalne wcielonego Syna Bożego.

1. Pielgrzymka do góry Synaj

Pierwszy przekaz o spotkaniu Egerii z biblijnym miejscem świętym dotyczy świętej góry Synaj. Pątniczka znalazła się u jej stóp. Widziała to miej-

sce, gdzie Bóg objawił się Mojżeszowi. Egeria pisała o tym z pasją. Miała świadomość, że jest w miejscu, gdzie Mojżesz usłyszał z płonącego krzaka polecenie: „Zdejmij sandały z nóg, gdyż miejsce, na którym stoisz, jest ziemią świętą”⁴. Pielgrzymi tam się modlili, wielbiąc Tego, który jest.

Pątnicy kontynuowali pielgrzymowanie po Ziemi Świętej w duchu wiary. Czerpali ją z lektury Biblii. W tym duchu Egeria z góry Synaj nawiedzała liczne miejsca święte leżące na szlaku Izraelitów idących do Ziemi Obiecanej po wyzwoleniu z niewoli egipskiej. Była w miejscu, gdzie tradycja biblijna lokalizowała ogłoszenie Bożego Prawa, Dekalogu, przez Mojżesza. W miejscu upamiętniającym to wydarzenie był wybudowany ołtarz z kamieni. Pielgrzymi odczytali tu fragment z Biblii.

Egeria wspomina takie miejsca kultu bałwochwalczego Izraelitów. Oni, obozujący u podnóża Synaju, w czasie gdy Mojżesz przebywał na świętej górze, sporządzili cielca, któremu oddawali boską cześć. Mojżesz rozbił tablice przykazań. Bóg uśmiercił organizatorów bałwochwalczego kultu. To miejsce przypomniało pielgrzymom o podstawowej prawdzie wiary, że jest tylko jeden Bóg. Nie ma innych bogów.

Miejsce spalenia cielca było jednocześnie miejscem, w którym 72 Izraelitów otrzymało ducha Mojżesza, także sporządzenia przybytku Pana w postaci przenośnego namiotu. Pielgrzymi kroczyli śladami Izraelitów, którzy w drodze do Ziemi Obiecanej przeżywali trudy odzyskanej wolności i szermowali przeciw Bogu i Mojżeszowi z powodu braku wody i pożywienia.

Po odwiedzinach Synaju, Egeria udała się do Paran, a później nad Morze Czerwone. W swej relacji wyraziła zdziwienie, że wędrówka biblijnych Izraelitów przebiegała nie prostą drogą, ale miała liczne meandry.

Ciekawe są jej notatki o miejscach związanych w okresie egipskim Narodu Wybranego. Żydzi mieszkali zwłaszcza w miastach Baal-Sefon, w Pitom i Ramzes. Egeria wspomina o Heroonpolis, gdzie wg niej Józef Egipski spotkał się ze swoim ojcem Jakubem, gdy ten przybył do Egiptu. Pielgrzymi zastali w tej miejscowości kościół i martyria, czyli groby męczenników, także klasztory świętych mnichów⁵.

Pątniczka z Europy, podczas swej pielgrzymki szlakiem Izraelitów, spotkała biskupa z Arabii. Okazał się człowiekiem bardzo dobrze znającym Pismo św. On, zaspokajając pragnienia poznawcze pielgrzymów, opowia-

⁴ Itin. 5,1: „Solue corrigiam calciamenti tui; locus enim, in quo stas, terra sancta est”.

⁵ Itin. 7,7: Nam ipse uicus ecclesiam habet et martyria et monasteria plurima sanctorum monachorum, ad quae singula uidenda necesse nos fuit ibi descendere iuxta consuetudinem, quam tenebamus.

dał im o statuach Mojżesza i Aarona, o sykomorze zasadzonej przez patriarchów, z zwłaszcza o pamiątkach pozostałych w Ramzes po Izraelitach i o zniszczeniu tego miasta przez faraona, który ścigał Hebrajczyków i pozwolił im opuścić Egipt⁶. Pielgrzymi byli nad Nilem i zwiedzili ziemię Gosen. Pielgrzymując wzdłuż Nilu dotarli do miasta Tanis, gdzie narodził się Mojżesz.

Egeria nawiedzała te miejsca kolejny raz. Pierwszy raz odwiedziła je w czasie swej pierwszej wyprawy do Egiptu. Chciała tu być jeszcze raz. Odczuwała wewnętrzną potrzebę, by w tym miejscu kontemplować Boży plan wyzwolenie Narodu Wybranego z niewoli. Chciała przeżywać i zgłębiać wydarzenia zbawcze w miejscach, gdzie one się dokonały.

Z takim nastawieniem Egeria wyruszyła na górę Nebo. Wraz z pielgrzymami zatrzymała się również przy wodzie wypływającej ze skały, na interwencję Mojżesza. Z góry Nebo Mojżesz widział przed swoją śmiercią Ziemię Obiecaną – Kanaan⁷. W Liwias błogosławił on lud. Tu Izraelici opłakiwali jego śmierć. W pobliżu góry Nebo⁸, w wybudowanym kościele, jak zapewniali tamtejsi mnisi, było miejsce zwane *memoria* Mojżesza. Tu aniołowie mieli złożyć jego ciało. W tym miejscu pielgrzymi czytali opisy biblijne związane z tymi wydarzeniami. Na górze Nebo kończył się szlak pielgrzymowania, związany z osobą Mojżesza.

Wielkim przeżyciem dla Egerii było zwiedzenie miejsca nad Jordanem, gdzie synowie Izraela, pod wodzą Jozuego, przekraczali rzekę i weszli do obiecanej ziemi Kanaan⁹. W tym miejscu nasi pielgrzymi modlili się i odczytali fragment z księgi Powtórzonego Prawa dotyczący wydarzeń, które tu się rozegrały.

Wielką pomoc w pielgrzymowaniu po szlaku z Egiptu do Ziemi Obiecanej świadczyli mnisi. Oni, żyjący niejednokrotnie jako pustelnicy w pobliżu miejsc świętych, byli przewodnikami pielgrzymów. Oni także poprzez życie ascetyczne i modlitewne zachęcali pielgrzymów, aby nie tylko zatrzymywali się na oglądaniu miejsc naznaczonych zbawczymi ingerencjami Boga, ale Go czcili modlitwą i rozważaniem Jego słowa, utrwalonego w Biblii.

Pielgrzymi praktykowali modlitwę. Rytuał ich modlitw, sprawowanych w miejscach świętych, obejmował psalmy, hymny, także antyfony i modlitewne wezwania. Odczytywali oni również fragmenty Pisma św. dotyczący

⁶ Itin. 8,4: *suscipiens peregrios ualde bene; nam et in scripturis Dei ualde eruditus est.*

⁷ Itin. 10,1.

⁸ Itin. 11,3.

⁹ Itin. 10,5-7.

danego miejsca. Gdy był obecny prezbiter lub biskup, udzielał zgromadzonym błogosławieństwa¹⁰. Na miejscach świętych celebrowano czasami ofiarę eucharystyczną¹¹.

2. Egeria w pielgrzymce do Mezopotamii i Konstantynopola

Egeria odwiedzając Syrię i Mezopotamię, także Konstantynopol miała możliwość poznać tamtejsze wspólnoty kościelne. A ich początki są niejednokrotnie związane z apostołami Chrystusa¹². Gdy była w Edessie odwiedziła grób świętego Tomasza apostoła. Było to miejscem święte tamtejszego Kościoła i cel pielgrzymek. Wg zwyczaju Egeria i jej towarzysze odprawiali modlitwy, czytali teksty, które tradycja przypisywała św. Tomaszowi, zwłaszcza tzw. Akta św. Tomasza¹³. W tradycję tego lokalnego Kościoła wprowadzał pielgrzymów miejscowy biskup. Egeria przy tej okazji wspomina opowieść o królu Abgarze, który miał rzekomo komunikować się listownie z Jezusem. Egeria odwiedzała też martyryony, czyli groby świętych męczenników, liczne w tych okolicach¹⁴.

Ziemia Charan jest związana z historią Abrahama i jego rodziny. Miejscowy biskup był przewodnikiem pielgrzymów. On wyjaśniał szczegóły historii Abrahama i patriarchów z nimi związanych. Wskazał miejsce, gdzie wg tradycji znajdował się dom Abrahama oraz studnię, z której czerpała wodę Rebeka i posiadłości Labana, teścia Jakuba oraz jego grób i inne miejsca święte¹⁵.

Egeria nawiedziła kościół wzniesiony na resztkach fundamentów domu Abrahama. Tam znajdował się też martyryon z ciałem świętobliwego mnicha Helpidiusa. Świętowanie jego męczeństwa wiązano tu ze świętym

¹⁰ Itin. 10,7: Id enim nobis semper consuetudinis erat ut, ubicumque ad loca desiderata accedere uolebamur, primum ibi fieret oratio, deinde legeretur lectio ipsa de codice, diceretur etiam psalmus unus pertinens ad rem et iterato fieret ibi oratio. Hanc ergo consuetudinem iubent Deo semper tenuimus, ubicumque ad loca desiderata potuimus peruenire.

¹¹ Itin. 27,2-3: (...) acclinantes se ad mensam, osculentur sanctum lignum et pertranseant. (...) Ac sic ergo omnis populus transit unus et unus toti acclinantes se, primum de fonte, sic de oculis tangentes crucem et titulum, et sic osculantes crucem pertranseunt, manum autem nemo mittit ad tangendum.

¹² Itin. 17,1: (...) ad Mesopotamiam Syriae accedere ad uisendos sanctos monachos (...); nec non etiam et gratia orationis ad martyrium sancti Thomae apostoli, ubi corpus illius integrum positum est, id est apud Edessam (...).

¹³ ÉGÉRIE, *Journal de voyage*, przypis 6, s. 203-204 ; Itin. 19,2.

¹⁴ Ibidem, przypis 1, s. 204. Chodzi o męczenników z czasu kryzysu ariańskiego.

¹⁵ Itin. 20,5-6.

Abrahamem. Egeria przybyła na wigilię tego wielkiego święta. W celebracji uczestniczyło bardzo wielu mnichów z okolicy. Ziemia Abrahama stała się ziemią męczenników, którzy wyznawali wiarę w Chrystusa, którego praojcem był Abraham.

Większość mieszkańców miasta Charan stanowili poganie. Chrześcijaństwo, a wśród nich mnisi, dawali świadectwo świętości i wiary przez życie wg Ewangelii. Mnisi czynili to w sposób radykalny. W klimacie tego radykalizmu przenikniętego miłością Boga i bliźnich dokonywała się ewangelizacja tych ziem i okolicznych plemion.

W drodze do Konstantynopola Egeria pątniczka odwiedziła Seleucję, a w tym mieście sanktuarium poświęcone świętej Tekli. Była ona uczennicą św. Pawła. Ostatnie lata swego życia spędziła jako pustelnica. Przy jej grobie pielgrzymi uczcili ją przez modlitwę i lekturę tzw. Akt świętej Tekli¹⁶. Egeria z wielką radością odwiedzała też liczne klasztory na syryjskiej ziemi¹⁷.

Przed dotarciem do Konstantynopola modliła się w martyronie świętej Eufemii w Chalcedonie. W Konstantynopolu zaś odwiedzała liczne martyrony i kościoły, zawierające relikwii świętych, pochodzących z Ziemi Świętej, nade wszystko apostołów, ale także słynnych męczenników. Podczas całej pielgrzymki do miejsc świętych, Egeria pragnęła niejako fizycznie doświadczać kontaktu z ziemią świętą i świętymi. Zapewne ze sobą zabrała jakieś rzeczy na pamiątkę, na pewne, o czym sama mówi, eulogie, zatem pobłogosławiony chleb, który otrzymywała po zakończeniu ofiary eucharystycznej w czasie swych pielgrzymek¹⁸.

3. Pielgrzymowanie po Palestynie

Na terenie Palestyny Egeria, korzystając z pomocy świętych mnichów, dotarła do miasta biblijnego Hioba. W Carneas odwiedziła kościół, w którym znajdował się jego grób. Stróżem grobu był biskup, który stał się przewodnikiem pielgrzymów i z nimi sprawował Eucharystię¹⁹. Egeria modliła się też w miejscowości Selima, Salem, związanej z królem Melchizedekiem. Miejscowy prezbiter pokazywał pielgrzymom kościół wybudowany w miejscu, gdzie Melchizedek złożył Bogu czystą ofiarę z chleba i wina,

¹⁶ ÉGÉRIE, *Journal de voyage*, przypis 1, s. 226. Akta te są częścią Aktów św. Pawła. L. Vouaux, *Les Actes de Paul et ses lettres apocryphes*, Paris 1913, s. 146-238.

¹⁷ Itin. 23,4-5.

¹⁸ Itin. 3,6.

¹⁹ Itin. 16,4-5.

fundamenty pałacu Melchizedeka oraz drogę, którą wracał do Sodomy zwycięski Abraham. Będąc zaś nad Jordanem w Enon, w miejscu związanym z chrztem Janowym, Egeria pogłębiała prawdę o sakramencie chrztu, który ustanowił Chrystus, by wprowadzać ludzi w swoje zbawcze tajemnice.

Miała szczęście odwiedzić miejscowość Tiszbe, związaną z działalnością proroka Eliasza, obrońcy wiary w Boga jedynego i prześladowanego z tego powodu przez królową Jezabel.

Pątniczka Egeria jest świadkiem życia eklezjalnego w ziemi Jezusa, zwłaszcza w Kościele jerozolimskim. Tam uczestniczyła w celebracjach liturgicznych. Liturgia w Jerozolimie była sprawowana na miejscach świętych, związanych z historią zbawienia, zwłaszcza z życiem i misją Wcielonego Słowa. Dzień i noc były naznaczone godzinami modlitw. Celebrowano lucernaria, tj. nieszpory, kiedy zapalano światło, symbol Zmartwychwstałego, także nocne wigilie, oficjum poranne oraz modlitwy w określonych porach dnia, zatem tercję (godz. 9), sekstę (godz. 12) i nonę (godz. 15).

Sprawowano też liturgię stacyjną. Te celebracje odbywały się zawsze w miejscach naznaczonych wydarzeniami zbawczymi²⁰. Celebracje więc uwzględniały „geografię” objawiania się Boga. Życie Kościoła jerozolimskiego koncentrowało się nade wszystko wokół Golgoty. Znajdowały się tam trzy budowle: Anastasis, Krzyż i Martyrium. Anastasis (gr. zmartwychwstanie) miało kształt rotundy wzniesionej nad grobem Chrystusa przez cesarza Konstantyna i jego matkę św. Helenę (w latach 326-336). Tuż obok znajdowała się Kalwaria zwana również Krzyżem. Martyrium natomiast było bazyliką przylegającą do Krzyża i połączoną z Anastasis wielkim atrium, czyli dziedzińcem otoczonym kolumnami.

Liturgia wspólnoty jerozolimskiej była sprawowana zasadniczo w Anastasis. Gdy tylko otwarto drzwi do tej bazyliki natychmiast przychodzili pobożne niewiasty i liczni mężczyźni, asceci oraz mnisi, by śpiewać psalmy. Modlitwom przewodniczył prezbiter. Swoją funkcję spełniał diakon. W odpowiednim momencie przychodził biskup. Wchodził on do groty grobu Bożego i dokonywał okadzeń. Czytano fragment Ewangelii o zmartwychwstaniu Pana. Po tym wszyscy udawali się w procesji na Kalwarię. Tam biskup błogosławił lud i dokonywał rozesłania²¹. Podobna struktura

²⁰ J.F. BALDOVIN, *The Urban Character of Christian Worship. The Origin, Development and Meaning of Stational Liturgy*, OCA 228, Roma: Pontifical Institute of Oriental Studies 1987, s. 45-104.

²¹ Itin. 24,9-12.

celebracji była stosowana także w świątyniach upamiętniających inne miejsca święte. Podobnie modlili się pątnicy²².

Istotny związek celebracji liturgicznych w miejscach świętych wyjaśniała obecność czytań biblijnych. One odnosiły się do poszczególnych miejsc i tajemnic wiary. Zbawcze wydarzenia były uobecnianie mocą Bożego słowa. Czytania były wyjaśniane w homiliach.

Egeria zwróciła uwagę na fakt, że czytania, kazania, hymny zawsze odpowiadały tematyce dnia świątecznego i treści miejsca świętego²³. Sama posługiwała się przekładem łacińskim – *Vetus Latina*²⁴.

Miejsca święte za czasów pielgrzymki Egerii były ośrodkami, które dynamizowały życie religijne wspólnot Kościołów lokalnych. Specyfika tych Kościołów była zdeterminowana przez święte miejsca. Kościół nie tylko żył na tych miejscach, ale żył treścią tych miejsc. Zachowywał wobec nich postawę czci i modlitewnej pamięci²⁵.

Chrześcijanie pielgrzymujący do ziemi Zbawiciela świata mieli możliwość głębszego rozumienia historii zbawienia, która dokonywała się w określonych realiach geograficzno-społecznych. Ta piąta Ewangelia, jak jest określana Ziemia Święta, przybliżała nade wszystko życie i misję Jezusa z Nazaretu. On, Syn Boży, przez tajemnicę wcielenia oraz misterium swej paschy, zatem przez śmierć i zmartwychwstanie, dokonał nowego stworzenia, nadał też historii ludzkości nowy, bo zbawczy wymiar.

II. Białostocki szlak pielgrzymi śladami bł. ks. Michała Sopoćki

Wyznawcy Chrystus są ludem Bożym pielgrzymującym do nieba, do domu Ojca. W tym pielgrzymowaniu są pomocą sanktuaria, zarówno maryjne, jak też poświęcone świętym. Najczęściej w tych ostatnich są przechowywane relikwie tych, którzy swoje życie związali z Chrystusem ukrzyżowanym i zmartwychwstałym. Takim miejscem pielgrzymkowym jest Białystok. Tam bowiem są przechowywane relikwie bł. Michała Sopoćko, kierownika duchowego św. s. Faustyny Kowalskiej i wielkiego apostoła Miłosierdzia Bożego.

²² ÉGÉRIE, *Journal de voyage*, s. 96 : «La mention des fragments de rocher qu'emportent les visiteurs en guise de porte-bonheur n'est pas sans parallèles contemporains et témoigne d'un goût bien attesté pour les reliques de Terre sainte ». Zob. przypis 3.

²³ Itin. 25,5; 25,10: Et quoniam dum predicant, uel legent singulas lectiones uel dicunt ymnos, omnia tamen apta ipsi diei.

²⁴ Zob. ÉGÉRIE, *Journal de voyage*, przypis 2, s. 139.

²⁵ Wydaje się, że nie było jeszcze rytu całowania ziemi świętej.

Wierni, nawiedzając to miasto, doświadczają żywotności Kościoła białostockiego, ożywianego m.in. ideą Bożego Miłosierdzia.

1. Miejsca związane z osobą bł. Michała

Pielgrzym przybywający do diecezji białostockiej kieruje się przede wszystkim do sanktuarium Bożego Miłosierdzia. Tam znajdują się relikwie bł. ks. Michała Sopoćki. Odwiedza też kaplicę przy ulicy Poleskiej, gdzie Błogosławiony dopełnił swego ziemskiego życia²⁶. Ks. Michał Sopoćko zobaczył po raz pierwszy Białystok w jesieni 1918 roku. Wówczas przejeżdżał przez to miasto pociągiem z Wilna do Warszawy, gdzie udawał się na studia. Na stałe przybył do Białegostoku w 1947 roku, gdzie pozostał aż do swej śmierci w 1975.

Z osobą Błogosławionego jest ściśle związany z kościołem św. Rocha, przy ul. ks. Abramowicza 1. Ks. Michał, idąc z dworca kolejowego w kierunku kościoła farnego, wstępował do tego kościoła. Pracował przy tym kościele razem z księdzem Edwardem Kisielem, późniejszym metropolitą białostockim. Kościół ten posiada kaplicę Matki Boskiej Ostrobramskiej z kopią wileńskiego obrazu.

Miejscem na szlaku pielgrzymim jest dawny kościół farny, dziś archikatedra białostocka. Przy farze, na plebanii, mieszkał arcybiskup wileński Romuald Jałbrzykowski, który w Białymstoku znalazł warunki do wykonywania troski pasterskiej o Kościół wileński, który w większości znalazł się poza granicą Polski. Arcybiskup do Białegostoku wezwał także ks. Michała. Ten swoje życie kapłańskie związał z prezbiterium Kościoła, który był w Białymstoku. Tu przeżywał kolejne święcenia kapłańskie miejscowych alumnów, także uroczystości roku liturgicznego i wydarzenia z życia Kościoła. W archikatedrze znajduje się obraz Jezusa Miłosiernego namalowany przez Ludomira Sleńdzińskiego. O namalowanie go prosił malarza ks. Michał 31 października 1954 roku. W styczniu 1955 roku obraz został ukończony, ale pozostał w Krakowie u oo. Franciszkanów, następnie u oo. Reformatorów. Dopiero w 1972 roku został sprowadzony do Białegostoku. Pobłogosławił go ówczesny pasterz diecezji, biskup Henryk Gulbinowicz. Świadkiem tej uroczystości i jej uczestnikiem był ks. Sopoćko. Obraz odbiera cześć w kaplicy Miłosierdzia Bożego²⁷.

²⁶ W ostatnim czasie, z racji I rocznicy beatyfikacji ks. Michała, został otwarty szlak „Śladami bł. ks. Michała Sopoćki”, upamiętniający miejsca związane z Błogosławionym (29 września 2009). Na tym szlaku znajdują się dwa wspomniane wyżej miejsca: Sanktuarium Bożego Miłosierdzia i kaplica przy Poleskiej. Zob. <http://www.sopocko.pl/szlak.php?id=4>.

²⁷ <http://www.sopocko.pl/historia-obrazu.php>.

Ksiądz Michał pełnił funkcję spowiednika Sióstr Pasterzanek czyli Sióstr Służebnic Matki Dobrego Pasterza. W latach od 1947 do 1951 systematycznie odwiedzał ich kaplicę przy ul. E. Orzeszkowej 5. Siostry współpracowały ze swym spowiednikiem w rozwoju dzieła Bożego Miłosierdzia aż do 1958 roku. Przepisywały i tłumaczyły na język rosyjski katechizmy i katechezy, wprowadzając do nich wątek Miłosierdzia. Obecnie w nowo wybudowanej – w 1999 roku – kaplicy, znajduje się obraz i relikwie Błogosławionego. Ks. Michał odwiedzał też i otaczał opieką duchową mieszkających obok domu sióstr alumnów Seminarium Duchownego, które od 1961 roku miało tu swoją część mieszkalną.

Pielgrzymi po opuszczeniu kaplicy sióstr mogą nawiedzić kościół św. Wojciecha przy ul. Warszawskiej 46. Ta świątynia od września 1944 roku do 1961 roku była kościołem rektoralnym. Przy nim było prowadzone duszpasterstwo, a w latach 1961-1979 pełnił on funkcję kościoła seminaryjnego. Tam duszpasterstwo prowadzili księża profesorowie z każdorazowym rektorem na czele. Ksiądz Sopoćko, jako profesor seminarium, pełnił tu posługę kapłańską w roku akademickim 1961/62. Tu świętował swoje jubileusze 50- i 60-lecia kapłaństwa. Nie zaprzestał spotkań z alumnami, którym przybliżał misterium Boga bogatego w miłosierdzie²⁸. W latach 80-tych został tu wybudowany gmach dla potrzeb przygotowujących się do kapłaństwa służebnego²⁹.

Od 1979 roku przy kościele św. Wojciecha funkcjonuje parafia, a od 25 stycznia 1997 r. są tu przechowywane relikwie św. Wojciecha, przekazane przez Prymasa Polski, kard. Józefa Glempa. Kościół ma rangę diecezjalnego sanktuarium św. Wojciecha. Jedno z malowideł w kościele przedstawia bł. ks. Michała Sopoćkę³⁰.

Przystankiem na szlaku Błogosławionego jest dawny gmach seminarium duchownego na Bojarach przy ulicy Słonimskiej 8. Budynek ten został wydzierżawiony od Zgromadzenia Braci Sług NMP i św. Franciszka. Ksiądz Sopoćko realizował tutaj swoje powołanie jako profesor seminarium w latach

²⁸ <http://www.sopocko.pl/szlak.php?id=4>.

²⁹ Zob. T. KRAHEL, *Dzieje Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku*, w: *Archidiecezjalne Wyższe Seminarium Duchowne w Białymstoku 1945-1995*, red. S. Hołodok, Białystok 1995, s. 13-15; 30-33. Tenże, *Zarys dziejów (Archi)diecezji Wileńskiej*, StTBł 5-6(1987-1988), s. 71. Zob., H. CIERESZKO, *Ksiądz Michał Sopoćko profesor, wychowawca i ojciec duchowy alumnów i kapłanów*, Białystok, 2008, s. 45.

³⁰ Zob. http://wojciech.bialystok.pl/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=13&Itemid=44.

1947-1962³¹. Prowadził zajęcia dla alumnów z pedagogiki, katechetyki, homiletyki, okresowo także z psychologii, historii filozofii, teologii pastoralnej i ascetycznej oraz uczył języka łacińskiego i rosyjskiego. Kształtował postawy kapłańskie i duszpasterskie przez wkład w formację duchową. Wygłaszał też konferencje duchowe i rekolekcje dla alumnów, mając pięcioletni staż ojca duchownego z seminarium w Wilnie. W kaplicy seminaryjnej celebrował Msze św., głosił homilie, uczestniczył w różnych modlitwach oraz był spowiednikiem alumnów³². Dbał o Seminaryjne Koło Abstynenckie i wspierał wychowanie fizyczne kleryków. Dziś w pamiętnym budynku przy Słonimskiej znajduje się Dom Dziecka. Na budynku wisi pamiątkowa tablica pobłogosławiona w 1. rocznicę beatyfikacji ks. Sopoćki³³.

Kolejnym miejscem, piątym na szlaku Błogosławionego, jest dom przy ulicy Złotej 9. Tu mieszkał ks. Michał pod numerem 4. Zanim jednak znalazł owe locum, za mieszkanie służyła mu jedna z sal wykładowych w gmachu seminarium przy ulicy Słonimskiej. Było to w miesiącach wakacyjnych, po jego przyjeździe w 1947 roku do Białegostoku. W mieszkaniu na Złotej miał swoją osobistą przestrzeń życia, gdzie modlił się i wypoczywał. Wiele czasu poświęcał na pracę intelektualną. W szczególności zgłębiał treści związane z Miłosierdziem Bożym. Owocem przemyśleń był traktat pt. *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*³⁴. Stołował się seminarium na ulicy Słonimskiej. Tę drogę pokonywał zawsze pieszo.

W mieszkaniu na Złotej pozostał do 1970 roku. Był to złoty okres w jego życiu i posługiwaniu w Kościele białostockim. Ale też w tym czasie przeżył czas bolesnej próby, kiedy to w 1959 roku, notyfikacją Świętego Oficjum, zostało zakazane nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego, oparte na przekazie siostry Faustyny Kowalskiej. Okazał posłuszeństwo władzom kościelnym. Nie przestał pogłębiać prawdy o Miłosierdziu Bożym od strony teologicznej, jednak bez odwoływania się do objawień. Na domu przy ulicy Złotej 9 została odsłonięta tablica pamiątkowa w 1. rocznicę beatyfikacji ks. Sopoćki.

³¹ H. CIERESZKO, *Ksiądz Michał Sopoćko profesor, wychowawca i ojciec duchowy alumnów i kapłanów*, Białystok, 2008, s. 44-62: „W Archidiecezjalnym Wyższym Seminarium Duchownym w Białymstoku”.

³² Tamże, s. 53.

³³ http://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/artikul/bialystok;otwarto;szlak;sladami;ks;michala;sopocki,177,0,540337.html.

³⁴ Ks. Michał Sopoćko, *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. I, II, III, red. H. Ciereszko, Białystok 2008².

Szóstą stacją pielgrzymkową jest kościół Najświętszego Serca Pana Jezusa przy ul. Traugutta 25. Od 1960 r. funkcjonował tu samodzielny wikariat parafii farnej, a od 1973 r. parafia. Ks. Sopoćko pomagał w duszpasterstwie ks. Aleksandrowi Syczewskiemu, który od lat powojennych organizował przy kościele życie religijne. Miał kontakt z klerykami mieszkającymi w budynku przy kościele. Błogosławiony szerzył nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego. Śladem z tamtego czasu jest obraz Jezusa Miłosiernego zawieszony w świątyni już w 1949 roku. Jest to najstarszy obraz Miłosierdzia czczony w Białymstoku.

W drodze do domu na Poleskiej pielgrzym zauważy krzyż przy torach biegnących wzdłuż ulicy Poleskiej. Został on postawiony na pamiątkę ocalenia Białegostoku w 1989 roku, kiedy to miastu groziło skażenie śmiertelnie chlorem wydobywającym się z cystern wykolejonego pociągu. Szczęśliwe wyjście z opresji wiązano z osobą ks. Michała Sopoćki, który wybłagał miastu Boże miłosierdzie.

Na szlaku Błogosławionego znajduje się także dom i kaplica Sióstr Misjonarek Świętej Rodziny przy ulicy Poleskiej 42. W tym domu w 1970 r. zamieszkał ks. Sopoćko i tu pięć lat później dopełnił swego życia. Z tym miejscem był związany już od 1955 roku. Za jego sprawą została rozbudowana znajdująca się tu kaplica. Natomiast od 1982 roku to miejsce stało się samodzielną placówką duszpasterską i parafią p.w. Świętej Rodziny. W 1996 roku parafia otrzymała własną siedzibę przy ul. Ogrodowej. Tam pracują Siostry Jezusa Miłosiernego ze zgromadzenia założonego przez ks. Sopoćkę.

Na ul Poleskiej powstały ostatnie jego pisma dotyczące Bożego Miłosierdzia. Tu, 15 lutego 1975 roku, dokonał się jego *dies natalis* dla nieba. W tym domu pozostały pamiątki po Błogosławionym, m.in.: okulary, księgi Liturgii godzin, maszyna do pisania i sutanna. W kaplicy znajdują się relikwie jego oraz św. Faustyny Kowalskiej. W ołtarzu głównym umieszczono obraz Miłosierdzia Bożego. Jest to wierna kopia pierwszego obrazu Jezusa Miłosiernego z Wilna. W prawym bocznym ołtarzu znajduje się obraz Matki Bożej Ostrobramskiej, a w lewym obraz św. Faustyny.

Ostatnią stacją pielgrzymkową jest sanktuarium Miłosierdzia Bożego przy ulicy Radzywińskiej 1. Kościół na osiedlu Białostoczek, za torami kolejowymi, był budowany od 1984 roku. W jego dolnej części, w 1988 roku umieszczono doczesne szczątki ks. Michała Sopoćki. Obecnie znajduje się tutaj kaplica adoracyjna i kaplice boczne poświęcone Matce Bożej Królowej Pokoju i św. Faustyny.

Od 1990 roku jest to kościół parafialny. W 1993 roku dolny kościół otrzymał relikwie św. Faustyny i obraz Jezusa Miłosiernego. Po ukończeniu budowy, w dniu 30 września 2007 roku, świątynia została poświęcona podczas mszy św. o godz. 15.00. natomiast rok później, 28 września 2008 r., arcybiskup Angelo Amato, Prefekt Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, w imieniu papieża Benedykta XVI ogłosił ks. Michała Sopoćko błogosławionym.

Uroczystość miała miejsce w czasie mszy św. celebrowanej przed sanktuarium, przy ołtarzu upamiętniającym wizytę Papieża Jana Pawła II w Białymstoku w 1991 roku. Relikwie Błogosławionego znajdują się obecnie w górnej świątyni w specjalnej kaplicy bł. Michała Sopoćki z prawej strony, zaś z lewej strony jest kaplica Matki Bożej Miłosierdzia. W prezbiterium, na ścianie apsydalnej, umieszczono obraz Jezusa Miłosiernego. Na tym miejscu w tej świątyni kończy się szlak śladami bł. ks. Michała Sopoćki. Są „to miejsca owocowania jego ducha oraz promieniowania łask Miłosierdzia Bożego, któremu poświęcił swe życie”³⁵.

2. Historyczo-teologiczny związek pielgrzymkowej tradycji jerozolimskiej i białostockiej

Itinerarium pielgrzymów dawniej i dzisiaj jest wyznaczone wiarą w Syna Bożego, który stał się człowiekiem i wszedł w historię świata, a po dokonaniu dzieła odkupienia wstąpił do Ojca, ale pozostał pośród swych uczniów i wyznawców.

Celem pielgrzymowania do Kościoła jerozolimskiego w IV wieku i później było nawiedzenie zwłaszcza dwóch miejsc świętych, naznaczonych męką, śmiercią i zmartwychwstaniem Jezusa Chrystusa. Były to: Anastasis, Golgota i Martyrium. One stanowiły widzialny znak nieskończonej, zbawczej miłości Boga, który przez Paschę swego Syna dokonał odkupienia całej ludzkości. Te wydarzenia zbawcze aktualizowała sprawowana liturgia, zarówno w tych miejscach, jak też gdziekolwiek indziej.

Ks. Michał wyznawał Jezusa Chrystusa. Kontemplował Jego misterium paschalne, odkrywając w nim źródło Bożego Miłosierdzia wobec świata³⁶. Życie ziemskie apostoła Bożego Miłosierdzia było mocno naznaczone krzyżem, który on w pełni akceptował, poddając się w posłuszeństwie woli Kościoła. Ta postawa była jego drogą ku świętości i zmartwychwstaniu. Ko-

³⁵ <http://www.sopocko.pl/szlak.php>.

³⁶ Ksiądz Sopoćko medytuje tajemnicę paschalną w drugim tomie swego traktatu. Ks. M. Sopoćko, *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. II, Białystok 2008.

ściół ją potwierdził aktem beatyfikacji, który stał się jednocześnie zachętą dla wiernych, aby przyjmując swoje krzyże życiowe zawierali całe swe życie miłosiernemu Bogu.

Można doszukać się analogii między miejscami świętymi związanymi z Jezusem Chrystusem a Jego miłośnikiem, Błogosławionym z Białegostoku. Jego świadectwo wiary, a zwłaszcza śmierć, która nastąpiła w domu sióstr przy kaplicy na Poleskiej, w jakimś stopniu ma związek z jerozolimskim miejscem Krzyża. Jego pokój stał się bowiem swoistą Kalwarią, bo przecież umierał w Panu.

Miejscem uświęconym przez Błogosławionego jest miejsce złożenia jego ciała. Nawiązuje ono symbolicznie do Bożego grobu w Jerozolimie, usytuowanego w pobliżu Kalwarii. Beatyfikacja zaś, przez potwierdzenie świętości ks. Sopočki, ma związek z jerozolimskim Anastasis, które zawiera pusty grób ukrzyżowanego Chrystusa.

Ks. Michał Sopoćko odszedł do Pana w opinii świętości. Z tym przekonaniem gromadzili się wierni na nocne czuwanie przy jego zwłokach. Z takim przekonaniem, płynącym z wiary w moc miłosiernego Boga, który apostołem swego miłosierdzia uczynił ks. Michała, przenoszono jego ciało do prokatedry białostockiej. Czuwanie i pogrzeb świątobliwego kapłana odbył się w środę 19 lutego. Mszy św. pogrzebowej, którą koncelebrowano o godz. 10.00 w prokatedrze, przewodniczył biskup Henryk Gulbinowicz, administrator apostolski archidiecezji w Białymstoku. Kondukt pogrzebowy na cmentarz poprowadził biskup Władysław Jędruszak z Drohiczyzna. W pogrzebie uczestniczyli licznie kapłani, alumni Seminarium Duchownego, siostry zakonne i wierni świeccy z Białegostoku i z różnych stron Polski³⁷. Nadesłano wiele listów kondolencyjnych do kurii arcybiskupiej, w tym depeşe od Prymasa Polski kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Pogrzeb ks. Sopočki był ważnym wydarzeniem w życiu Kościoła w Białymstoku³⁸. Pokazał nie tylko wielkość osoby zmarłego kapłana, ale był swoistą aprobatą jego uczestników dla dzieła, którego ks. Michał był gorliwym i posłusznym Kościołowi apostołem. Przez pogrzeb zostało niejako zapoczątkowane pielgrzymowanie do jego grobu.

³⁷ Zob. Ks. H. CIERESZKO, *Życie i działalność księdza Michała Sopočki (1888-1975). Pełna biografia apostoła Miłosierdzia Bożego*, Kraków: WAM 2006, s. 548-550.

³⁸ Tamże, s. 550 : „Pogrzeb ks. Sopočki był wydarzeniem, które przypomniało środowisku Kościoła lokalnego osobę wybitnego kapłana, gorliwego duszpasterza, profesora i wychowawcy kapłanów, społecznika, a przede wszystkim niestrudzonego apostoła Miłosierdzia Bożego”.

Ks. Michał wierzył mocno, że jego życie i śmierć mają najgłębszy sens dzięki miłosiernemu Bogu. On nie tylko okazuje swoje miłosierdzie grzesznikom, ale przygotował wszystkim ludziom, przez paschalnego Jezusa, udział w Jego chwalebny *anastasis*, w zmartwychwstaniu. Miejsce, gdzie był pochowany ks. Sopoćko, czyli jego grób³⁹ przestało z pewnością cieszyć się uwagą i powszechnym zainteresowaniem chrześcijan po translacji doczesnych szczątek Sługi Bożego.

Ich translacja miała miejsce 30 listopada 1988 roku. Dokonała się w ramach rozpoczętego procesu beatyfikacyjnego. Miejscem, gdzie złożono doczesne szczątki ks. Michała było sanktuarium Miłosierdzia Bożego. Najpierw umieszczono je w krypcie świątyni, a potem w kościele górnym. Świątynia Miłosierdzia Bożego stała się zatem *Anastasis* dla Błogosławionego 28 września 2008 roku.

Apostolska gorliwość ks. Michała Sopoćko miała dwa wymiary. Pierwszy to zgłębianie misterium Bożego Miłosierdzia. Jego refleksje były upowszechniane przez pisma i różnego rodzaju konferencje. Drugim wymiarem tego apostołstwa były starania, aby tworzyć materialne ośrodki tego przymiotu Boga. Już w Wilnie wyjawiał swój pomysł, aby zbudować świątynię ku czci Miłosierdzia Bożego. Wojna i nowa sytuacja polityczna nie pozwoliła na zrealizowanie tych planów. Nie udało mu się to także w Białymstoku. Ale udało się dla tej sprawy pozyskać wiele osób. Ta idea dojrzewała i znalazła swe zmaterializowanie w postaci kościoła pod wezwaniem Miłosierdzia Bożego w Białymstoku, poświęconego przez arcybiskupa metropolitę białostockiego Edwarda Ozorowskiego dopiero 30 września 2007 roku⁴⁰. Ks. Michał na ten cel przeznaczył swoje oszczędności.

Wędrować szlakiem ks. Michała znaczy modlić się w miejscach jego paschy, którą przeżywał w Chrystusie Jezusie umęczonym, umarłym, pogrzebanym i zmartwychwstałym. Kościół białostocki przyjął dar świętości swego kapłana i zagospodarował miejsca związane z jego obecnością. *Anastasis* Błogosławionego z Białegostoku jest szczególnym miejscem życia liturgicznego Kościoła lokalnego.

³⁹ Dziś na miejscu, gdzie był pochowany ks. Michał Sopoćko jest grób innego kapłana, ks. Paprockiego, który również był profesorem w seminarium duchownym w Białymstoku.

⁴⁰ Ks. H. CIERESZKO, *Życie i działalność księdza Michała Sopoćki*, s. 545: *Testament ks. Michała Sopoćki*, Archiwum Kurii Arcybiskupiej w Białymstoku XXI 68.

3. Liturgia w białostockim sanktuarium Miłosierdzia Bożego

Pielgrzymowanie do miejsc świętych ma doprowadzić do osobistego i osobowego spotkania z paschalnym Chrystusem przez Jego słowo i sakramenty święte. Taką możliwość spotkania stanowi liturgia. Pomocą do jej owocnego przeżywania są nabożeństwa. One przygotowują do liturgii, ale też utrwalają owoce doświadczenia liturgicznego.

Egeria doświadczyła Chrystusa uczestnicząc w liturgii sprawowanej zwłaszcza w Kościele jerozolimskim. Ta liturgia, zatem celebracje Eucharystii czy liturgiczna modlitwa Kościoła, także obchody różnych świąt o charakterze historiozbowczym, była niejako dynamizowana przez fakt, że niejednokrotnie była sprawowana w miejscach, w których dokonywały się różne czyny zbawcze Jezusa.

Pielgrzymowanie do sanktuarium Bożego Miłosierdzia w diecezji białostockiej również jest związane z celebracjami liturgicznymi. Te zaś są przygotowywane przez różne formy pobożnościowe, w formie nabożeństw ludu chrześcijańskiego.

W sanktuarium Bożego Miłosierdzia, także w kaplicy przy ulicy Poleskiej, są sprawowane Msze św. w rocznice śmierci czy beatyfikacji ks. Michała Sopoćki. W kaplicy przed obrazem Jezusa Miłosiernego odprawiana jest msza św. w dni powszednie i w święta o godz. 7.00, a w niedziele o 16.30. W czwartki trwa adoracja Najświętszego Sakramentu od 7.30, kończąca się Mszą Świętą o godz. 16.00. Od godz. 15.00 - 16.00 w ten dzień jest również okazja do skorzystania z sakramentu Bożego Miłosierdzia, czyli ze spowiedzi św.⁴¹

Kalendarz liturgiczny diecezji białostockiej zawiera dni, w które w szczególnie sposób jest celebrowana tajemnica Miłosierdzia Bożego. Najbardziej uroczysty charakter ma celebracja tej tajemnicy w niedzielę Miłosierdzia Bożego. W dzień wspomnienia bł. ks. Michała Sopoćki, tj. 15 lutego, oraz wspomnienia św. s. Faustyny, 5 października, są celebrowane Msze św., w których uczestniczący modlą się o dar Bożego miłosierdzia dla siebie i świata przez przyczynę patronów tych dni liturgicznych. Charakter świąteczny mają dni związane ze śmiercią, translacją zwłok oraz beatyfikacją ks. Michała.

⁴¹ <http://www.bialystok.opoka.org.pl/czas/nr142/art/poleska.htm>.

4. Formy kultu Miłosierdzia Bożego

Sanktuarium Bożego Miłosierdzia jest także miejscem kultu Miłosierdzia Bożego. Codziennie o godz. 15.00 jest odprawiana „Godzina Miłosierdzia”. Jest to realizacja woli Chrystusa, który zapewniał s. Faustynę, że w godzinie wielkiego Miłosierdzia dla świata całego nie odmówi duszy niczego, jeśli Go będzie prosić przez Jego mękę⁴². Modlitewne czuwanie w „tej godzinie” polega na rozpamiętywaniu wielkiego Miłosierdzia Bożego, okazanego światu podczas męki i śmierci krzyżowej Jezusa. Niedziela Miłosierdzia Bożego jest poprzedzona specjalną nowenną, która rozpoczyna się w Wielki Piątek, po zakończeniu liturgii.

W sanktuarium pielgrzymi mają możliwość uczestniczyć codziennie w adoracji Najświętszego Sakramentu w dolnym kościele, brać udział w apelu jasnogórskim o godz. 21.00, oraz czuwać z bł. Michałem każdego 15 i 28 dnia miesiąca w godz. 19.00 – 20.00. Wtedy istnieje możliwość udziału w nabożeństwie pokutnym i w spowiedzi. Miejsce to jest diecezjalnym centrum dla wszelkiego rodzaju akcji duszpasterskich, w tym dla Stowarzyszenia Czcieli Miłosierdzia Bożego.

Ważnym elementem i formą kultu Bożego Miłosierdzia była peregrynacja obrazu Jezusa Miłosiernego w poszczególnych rodzinach parafii. Okazją do niej był zbliżający się jubileusz 2000 -lecia chrześcijaństwa, oraz modlitwa o beatyfikację ks. Michała Sopoćki. Przed beatyfikacją peregrynacja objęła wszystkie parafie archidiecezji białostockiej⁴³.

Zorganizowano także Kongres Miłosierdzia Bożego. Odbył się on w dniach 25-29 września 2008 r. Program Kongresu obejmował sesję popularno-naukową, spotkania ruchów i osób zaangażowanych w apostołstwo Miłosierdzia Bożego, także koncert oraz inaugurację szlaku śladami ks. Michała Sopoćki, oraz rajd jego śladami i otwarcie strony internetowej jemu poświęconej. Centralnym wydarzeniem Kongresu była celebracja Eucharystii. Cały czas kongresowy był przeniknięty modlitewną atmosferą⁴⁴. Na placu przed monumentalną świątynią Zmartwychwstania Pańskiego, w dniu 27 września, arcybiskup Edward Ozorowski, metropolita białostocki, pobłogosławił figurę Jezusa Miłosiernego.

⁴² Faustyna KOWALSKA, *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Warszawa 2006, 1320.

⁴³ <http://www.radiovaticana.org/pol/Articolo.asp?c=196075>.

⁴⁴ Szczegółowy program: www.archibial.pl; http://www.wsm.archibial.pl/wsm61/art.php?id_artykul=764.

Zakończenie

Byłem pielgrzymem do sanktuarium białostockiego. Miało to miejsce 7 listopada 2009 roku. Wraz z innymi pielgrzymami uczestniczyłem w „Godzinie świętej” w kaplicy Sióstr Jezusa Miłosiernego. Miała ona następujące elementy: fragment z Dzienniczka świętej siostry Faustyny, wezwania modlitewne, litania do Bożego Miłosierdzia, autorstwa bł. ks. Michała, odczytanie intencji modlitewnych, które zostały spisane na karteczkach czy przesłane drogą internetową i koronka do Miłosierdzia Bożego. Z racji roku kapłańskiego zgromadzeni modlili się za kapłanów tekstem modlitwy św. Teresy od Dzieciątka Jezus. Modlitwy były prowadzone przez siostry Jezusa Miłosiernego. Godzina Miłosierdzia była przygotowaniem do wieczornej liturgicznej modlitwy Kościoła. Nieszpory celebrowały siostry.

Tradycje pielgrzymie z Ziemi Świętej, które przybliżyła Egeria, pozwalają odkrywać w sposób analogiczny tożsamość Kościoła Białegostoku. Jest to Kościół, którego oblicze naznaczone jest Miłosierdziem Bożym, którego propagatorem i apostołem jest błogosławiony ksiądz Michał Sopoćko. Tradycje pielgrzymie Jerozolimskie mogą posłużyć jako inspiracja do kształtowania charakteru Kościoła w Białymstoku nawiedzanego coraz intensywniej przez pielgrzymów.

L'ÉGLISE DE BIAŁYSTOK COMME LIEU DE PÈLERINAGE

RÉSUMÉ

Depuis la béatification du père Michel Sopoćko en 2008, l'Église de Białystok se trouve à un tournant de son histoire. Elle devient un lieu de pèlerinage. Pour apercevoir son originalité on se réfère à l'*Intinerarium* d'Égérie – une sorte du journal du pèlerinage – qui donne la possibilité d'approcher le caractère des Églises en Terre Saint à la fin du IVe siècle. Ces anciennes Églises sont visitées par les pèlerins en raison de leur histoire sainte. Elles offrent aux pèlerins leurs traditions marquées par la Bible.

L'Église de Białystok est marquée par l'itinéraire sur les pas du bienheureux Père Michel Sopoćko. Les plus traditionnels lieux visités par les pèlerins à Białystok correspondent théologiquement au Calvaire et à l'Anastasis de l'Église de Jérusalem au IVe siècle. L'Église de Białystok est une Église où passe en espace et dans le temps, en parole et en liturgie, le message de la Miséricorde.